

NOUA ARHITECTURĂ ȘI IMAGINEA SERVICIILOR SECRETE ȘI A INSTITUȚIILOR DE APLICARE A LEGII: PROFIL ȘI DEMERSSISTEMATIC

Artur JASIŃSKI*

Abstract:

Headquarters of secret services and public security institutions are typically build as suburban office parks, surrounded with parking lots, or as downtown citadels, situated close to government districts. They are huge, inaccessible and strongly secured structures. Formerly their images used to be classified, but now, very often, their contemporary architecture, which resembles university campuses or corporation headquarters, is being used as a marketing tool to create a desirable public image, suggesting that they are open, transparent and democratic institutions.

Keywords: *architecture, secret services; public security institutions; architecture as a public image creating tool;*

Introducere

Serviciile speciale și instituțiile de aplicare a legii și ordinii apreciază discreția. Abrevierea Agenției Naționale de Securitate a SUA (National Security Agency – NSA) – cunoscută pentru scandalul generat de afacerea Edward Snowden – este în general parafrazată "No Such Agency" (i.e. nu există o asemenea agenție), cu trimitere la caracterul secret al acesteia. Cu toate acestea, într-o epocă a democrației și internetului, nu putem ascunde nici existența serviciilor secrete, nici clădirile pe care acestea le ocupă fizic. Unele dintre aceste clădiri, precum sediul CIA din Langley, Washington sau sediul MI6 din Londra au fost parcă din totdeauna ilustrate în producțiile cinematografice, imaginile lor devenind parte a culturii pop.

Aceste obiecte iconice sunt acum tratate aproape ca niște monumente. Au pagini web dedicate, create pentru scopuri ce țin de relațiile publice de către instituțiile pe care le servesc. Alte servicii, cu un caracter mai puțin democratic, continuă să refuze ideea de a oferi informații despre sediile lor. De exemplu, nici un străin de organizație nu cunoaște unde se află sediul Mossad și cum arată clădirea acestuia.

* Agenția de Securitate Internă (ABW), Polonia

Cu toate acestea, în cele mai multe cazuri, adrese și imagini ale sediilor serviciilor secrete sunt făcute publice. Acestea sunt de obicei clădiri mari, bine păzite, cu un design care se pierde în peisaj. Dar, așa cum vom demonstra în cele ce urmează, o analiză de ordin arhitectural a clădirilor construite în ultima vreme pentru a servi necesităților serviciilor secrete și instituțiilor de aplicare a legii a schimbat acest concept: arhitectura modernă este din ce în ce mai mult utilizată ca instrument de generare a unei imagini dezirabile.

Parcuri suburbane de birouri

Sediul Agenției Naționale de Securitate, construit în 1957 și ulterior extins în 1963 și în 1986, a fost ridicat în cadrul bazei militare de la Fort Meade, amplasată între Washington și Baltimore. Locația a fost aleasă ca rezultat al unui compromis: sediul NSA se află la o distanță suficient de mare încât să nu intre în raza de acoperire a unei bombe nucleare care ar ținti capitala SUA, dar, în același timp, suficient de aproape încât angajații săi, cercetătorii, ofițerii și familiile lor să se poată bucura de atracțiile capitalei și de beneficiile unui loc aflat în suburbiile unei metropole (NSA, 2012).

Clădirile au aspectul unui simplu parc suburban de birouri, înconjurat de o zonă extinsă de parcare. Singura trăsătură care le distinge este dimensiunea. Peste 20 000 de oameni lucrează în acest complex de clădiri cu o suprafață de 280 000 de metri pătrați. Cele două clădiri principale ale sediului NSA se aseamănă ca formă cu două cuburi Rubik fabricate din oglinzi. John Bamford a utilizat această comparație în cartea sa asupra NSA, intitulată *Body of Secrets* (2002). Fiecare fațadă este realizată din sticlă închisă la culoare, ce reflectă lumina, oglindind astfel mediul înconjurător și mascând interiorul. Tâmplăria ferestrelor este acoperită de un strat de alamă, ceea ce ar trebui să împiedice orice interceptare electronică. E dificil să vezi ceva din exterior, inclusiv numărul etajelor rămânând un mister.

Fig. 1. Sediul Agenției Naționale de Securitate din suburbiile Fort Meade, Maryland, SUA. Sursa: NSA, <http://www.nsa.gov/>

about/photo_gallery/gallery.shtml

Opinia publică primește puține informații asupra NSA, acestea fiind legate, în principal, de costul viitoarelor centre gigant computerizate, precum cel deschis în 2013: *Utah Data Center*, a cărui construcție a costat mai mult de un miliard și jumătate de dolari; sau a celui construit pe terenul *Centrului Computerizat de Înaltă Performanță (High Performance Computing Center)* din Fort Meade, care i-a costat pe plătitorii de taxe din America aproximativ un miliard de dolari.

Fig. 2. Baza de date computerizată a NSA, Utah Data Center. Sursa: NSA: <http://nsa.gov1.info/utah-data-center/utah-data-center.html>

Bazele de date computerizate, cel mai adesea construite sub pământ, se află printre cele mai păzite și mai sigure locații construite la momentul actual. Costul securității tehnice și electronice al *Centrului Computerizat de Înaltă Performanță (High Performance Computing Center)* este estimat la mai mult de 46 milioane de dolari. Sistemul va fi format din garduri de securitate, pavilioane de gardă, puncte de control acces și intrări pentru vehicule, control electronic acces, sisteme de securitate anti-efracție, detectoare de mișcare și detectoare de contaminare cu substanțe chimice, biologice, radiologice și nucleare, CCTV și garduri de apărare, precum și securitate tehnică. Centrul ar trebui să consume 60 megawați de electricitate. În ciuda acestui lucru, facilitatea a fost concepută pentru a reflecta grija pentru eficiență energetică și protecția mediului. Se preconizează că aceasta va obține certificarea *Silver LEED* (Hoover, 2011).

Sediul CIA din Langley, localizat în pădurile de lângă Washington, are de asemenea aspectul unui parc suburban de clădiri de birouri.

Fig. 3. Intrarea în noul sediu al CIA din Langley, lângă Washington, proiectat de Smith, Hinchman & Grylls, 1984. Sursa: CIA: Wikimedia Commons

Unul din managerii săi, amiralul Allen W. Dulles, a dorit ca sediul CIA să aibă aspectul unui campus universitar. O locație izolată și o arhitectură modernă ar trebui să confere prestigiu și să promoveze eficiența și siguranța instituției. Compania care a realizat design-ul campusului a fost prestigioasa companie Harrison & Abramovitz din New York, care a conceput designul unor importante clădiri din New York precum centrele Rockefeller și Lincoln și sediul ONU.

Clădirea modernistă, pe șase etaje, cu un spațiu funcțional de 140 000 metri pătrați, a fost finalizată în 1961. Președintele John Kennedy însuși a oficiat festivitățile de deschidere.

În 1984 a fost inițiată construirea unei noi părți a campusului, de data aceasta bazată pe un design arhitectural proiectat de compania Smith, Hinchman & Grylls din Detroit. Diferită de prima parte a clădirii, realizată din beton armat și plăci prefabricate, a doua aripă a clădirii a fost construită din oțel și sticlă. Arhitectura celei de a doua clădiri are un aspect simplu și funcțional. Cel mai important element al său este reprezentat de intrarea boltită, care are aspectul unui arc de triumf postmodernist. Aria de dezvoltare este de aproximativ 100 000 metri pătrați. Atât în interiorul, cât și în exteriorul clădirii, se află numeroase opere de artă, iar pe peretele din holul principal al clădirii stă scris un citat biblic: *Iar tu vei cunoaște adevărul, și adevărul te va elibera* (Ioan 8:32).

Tot în capitala districtului Columbia, o suburbie a orașului Washington DC, se află sediul Agenției de informații a armatei (Defence Intelligence Agency - DIA). Într-un fel, acesta este un campus universitar, pentru că aici, la baza aeriană *Anacostia-Bolling*, pe lângă clădirile ocupate de DIA, este amplasată și Universitatea Națională de Intelligence (National Intelligence University), aflată sub conducerea Agenției, precum și biblioteca academică John T. Hughes.

Fig. 4. Noua aripă a sediului DIA, Anacostia-Bolling, SmithGroup JJR design, 2005.
Sursa: Wikipedia Commons

Arhitectura primului complex de clădiri ale Agenției, ridicat în 1987, pe baza unui plan arhitectural semnat de the Smith Group JJR Company, se aseamănă oarecum cu o masivă citadelă de birouri. Aripa sudică, adăugată în 2005, are o arhitectură modernă, din sticlă, și o suprafață de aproape 45 000 metri pătrați. Realizată în baza unui plan arhitectural proiectat de aceeași companie, aceasta nu are aspectul unei baze militare secrete și poate fi asociată cu un laborator științific sau cu sediul unei mari corporații. Designerii clădirii susțin pe pagina lor de web (www.smithgroupjjr.com) că „expresia arhitecturală” trebuia să fie, din perspectiva investitorilor, una care să atragă „pe cei mai buni și cei mai deștepți”, iar soluțiile tehnice au fost menite să asigure cel mai mare grad de siguranță și confort, aspecte cu impact direct asupra eficienței și eficacității instituției.

Citadele în oraș

Sediile serviciilor de informații sunt de obicei amplasate în spații suburbane, în timp ce sediile instituțiilor de securitate internă sunt cel mai adesea localizate în centrul orașului capitală. Sediile poliției și ale altor instituții de ordine publică sunt caracterizate de stilul unor clădiri compacte, amplasate fie în cadrul, fie în apropierea unor complexuri guvernamentale. De exemplu, sediul FBI este localizat pe Pennsylvania Avenue, cel mai important bulevard din Washington, care străbate orașul de la Capitoliu la Casa Albă. Inițial, între anii 1908-1975, birourile FBI erau amplasate în clădirile aparținând Departamentul de Justiție.

În 1962, a fost luată decizia de a construi un sediu FBI distinct. Această misiune arhitecturală a fost încredințată firmei Charles F. Murphy și asociații din Chicago. Potrivit dorinței investitorilor, complexul de birouri al FBI a luat forma „unei cutii în cadrul altei cutii”: partea centrală a clădirii, în care se află arhivele, fiind înconjurată de aripi de birouri.

Fig. 5. Sediul FBI din Washington, designer Charles F. Murphy and Associates, 1977.
Sursa: Wikimedia Commons

În conformitate cu cerințele planului, cu privire la nevoia de a menține caracterul reprezentativ al Pennsylvania Avenue, acolo unde se derulează paradele anuale, clădirea a fost dotată cu o curte și cu arcade înalte de două etaje. Pentru motive ce țin de siguranță, însă, acestea nu sunt accesibile publicului. În complexul FBI, cu o suprafață de circa 280 000 metri pătrați, lucrează peste 7 000 de angajați. Din direcția Pennsylvania Avenue înălțimea clădirii se limitează la aproximativ 30 metri (șapte etaje). În mijlocul locației, a fost însă permisă construirea unei clădiri cu înălțimea de 11 etaje. Cu un aspect arhitectural brutal, clădirea are o fațadă construită din plăci prefabricate din beton și, de aceea, contrastează puternic cu tradiția specifică centrului orașului Washington, a cărui arhitectură de clădiri publice se bazează pe un aspect istoric și pe fațade realizate din piatră naturală. Construcția a început în 1967 și a durat în jur de 10 ani. Costurile sale au depășit în mod repetat bugetul inițial și s-au ridicat la peste 120 de milioane de dolari. Clădirea a fost treptat ocupată în perioada 1974-1977. În 1972, a primit oficial numele de „J. Edgar Hoover F.B.I. Building” (*Istoria clădirii FBI*). După o serie de atacuri teroriste cu bombă asupra unor ținte americane la început de secol XXI, clădirea fost ranforsată cu piloni masivi

de beton, supranumite *ghivece de bunker*, care au fost poziționate în număr mare de-alungul curbelor care însoțesc străzile adiacente, precum și la intrarea principală.

Clădirile ocupate de serviciile ruse de securitate sunt de asemenea situate în centrul Moscovei. Sediul Serviciului Militar de Informații (GRU) a fost amplasat într-o clădire de sticlă cu nouă etaje – cunoscută sub faimosul nume de „Acvariu”, descris în romanul cu același nume de Victor Suворov – într-un complex de fabrici de avioane, lângă vechiul aeroport *Kubinka* din Moscova. În 2006, sediul GRU a fost mutat într-un nou complex de birouri, construit pe strada Grizodubova. Arhitectura modernistă a noului sediu al serviciului se aseamănă unei clădiri de birouri corporatiste, așa cum sunt mii și mii în întreaga lume.

Fig. 6. Sediul Serviciului Militar de Informații al Rusiei, GRU, Moscow, 2006. Sursa: Wikimedia Commons

Sediul Comitetului de Securitate al Statului (KGB) s-a aflat multă vreme într-o clădire cu aspect pompos, neo-baroc, din Piața Lubyanka, construit la sfârșitul secolului XIX ca edificiu al companiei de asigurări și ulterior, modernizat semnificativ la începutul anilor '90. În era „glasnost”, o mică parte a clădirii care găzduiește un muzeu KGB a devenit accesibilă publicului.

Designul noului sediu al Serviciului de Informații al Germaniei (BND), care se află în curs de construcție într-un cartier central al Berlinului – Mitte, în proximitatea clădirilor Parlamentului și biroului Cancelarului Germaniei, este foarte interesant. Ideea din spatele alegerii acestei locații a fost de a revitaliza o zonă neglijată a capitalei germane, ce a aparținut odată Berlinului de est.

Fig. 7. Noul sediu al Serviciului German de Informații, BND, din Berlin, Kleihues + Kleihues design, 2014. Sursa: http://www.bz-berlin.de/multimedia/archive/00431/BND-Baustelle_43119218.jpg

Complexul amplu de clădiri (cu o arie de 260 000 metri pătrați) a fost amplasat pe locul unui fost stadion – *Stadion der Weltjugend*. Centrul complexului este constituit de o clădire de birouri de nouă etaje, înconjurată de pavilioane autonome de mai mică înălțime ce deservește: intrarea, zona educațională și zona logistică. Toate clădirile, cu fațade de metal, standardizate și ritmice, sunt unite printr-o plintă masivă.

Acest monument are menirea de a împărți principalele secțiuni ale complexului, divizându-l în multiple secvențe de aripi adiacente și curți interioare. Clădirea, în care primii angajați s-au mutat în martie 2014, s-a bazat pe un proiect premiat al faimosului birou german de design arhitectural Jan Kleihues. Construcția, care a început în 2006, a costat deja un miliard de euro. Clădirea se presupune că va găzdui peste 4 000 de angajați BND (www.kleihues.com).

Opiniile față de design-ul său arhitectural sunt împărțite: pe de o parte avem de a face cu un demers arhitectural anonim, dar elegant și bine proporționat, pe de alta este privit ca o clădire fortificată, amplă și distantă, care domină prin dimensiuni mediul înconjurător. Noul sediu al Europol lasă o impresie puternică privitorului: a fost ridicat în Haga, la granița dintre un cartier rezidențial exclusivist și cartierul administrativ, care găzduiește sediile instituțiilor internaționale.

Fig. 8. Clădirea Europol din Haga, Quist Wintermans Architekten BV design, 2011.

Sursă: Europol, <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-us>

Arhitecții de la biroul de arhitectură *Quist Wintermans Architekten BV* s-au confruntat, de asemenea, cu problema unui ambient divers, diferit de amplitudinea proiectului, constituit în acest caz dintr-o clădire scindată în aripi diferite (patru la număr, paralele) care au fost legate printr-o plintă masivă de mărimea a trei etaje. Clădirea – îmbrăcată în cărămizi gri – arată ca o sculptură argintie; „cutia” ei arhitecturală este evident neo-modernistă, iar detaliile sunt păstrate la un nivel minimal. Curțile interioare formate între aripile succesive ale clădirii au fost acoperite cu plafoane de sticlă, sub aceste plafoane fiind amplasate săli de recepție, facilități recreaționale, săli de conferință. Are o suprafață de 32 000 metri pătrați și a fost dată în folosință în 2011. Aici își desfășoară activitatea 700 de angajați.

Noul sediu Europol se află în apropierea unei zone rezidențiale, de aceea soluțiile de securitate au trebuit incorporate discret și ingenios. În acest scop, rezervoare de apă, diferențe de nivel, terase și alte elemente de peisagistică au fost utilizate în construcția zonelor de siguranță (Detalii pe <http://www.qwa.nl/projecten/utiliteitsbouw/europol.html>).

Clădiri de o originalitate ieșită din comun sunt ocupate de serviciile de informații britanice. Sediul MI6 este amplasat în centrul Londrei, lângă Tamisa, în apropierea faimoaselor puncte de atracție turistică: Galeria Tate, Palatul Westminster și caruselul cu amplă vedere asupra orașului, *London Eye*. Cu greu s-ar putea imagina o locație mai expusă pentru sediul unei agenții de informații.

Fig. 9. Sediul serviciului britanic de informații MI6, Londra, design aparținând lui Terry Farrell, 1994. Sursa: Jim Bowen, Wikimedia Commons

Clădirea are o arhitectură mai extravagantă, concepută în acest caz de figura reprezentativă a postmodernismului britanic, arhitectul Terry Farrell. Inițial, între anii 1926 și 1964, sediul MI6 s-a aflat într-o clădire veche, insignifiantă, situată pe strada Broadway, la numărul 54, aproape de parcul central St. James. Apoi, în următorii 30 de ani, Serviciul a fost mutat într-o clădire modernistă, dar la fel de anonimă, intitulată *Century House (Casa Secolului)*, amplasată în zona Lambeth, pe malul sudic al Tamisei.

Abia în 1988, Margaret Thatcher a hotărât să achiziționeze un teren destinat construcției sediului MI6, ale cărui activități cunoșteau o dezvoltare din ce în ce mai dinamică, în apropiere, pe malul Tamisei. Proprietarul terenului era un dezvoltator imobiliar - *Regalian Properties Plc*. În anii precedenți, compania realizase planul unei clădiri de birouri pe baza proiectului elaborat de Farrell, cel care câștigase competiția din 1983. Clădirea masivă de șapte etaje a fost adaptată nevoilor MI6. Cu toate acestea, forma sa arhitecturală post-modernistă, originală, a rămas în cea mai mare parte neschimbată. Unii o compară cu piramidele incașe, alții o percep ca pe un „Legoland” sau „Babylon pe malul Tamisei”. Rowin Moore de la *The Independent* susținea, în descrierea noului sediu al MI6 din 1994, că spiritul discret al lui George Smiley a cedat atunci în fața forței brute al lui Arnold Schwarzenegger și l-a descris ca pe „o fortăreață agresivă și monofuncțională”.

Un caracter complet diferit îl are noul sediu al Centrului de Telecomunicații Britanic (GCHQ). Acesta poate fi descris ca o farfurie zburătoare, proaspăt așezată în suburbiile Cheltenham-ului, în apropiere de Birmingham.

Fig. 10. Centrul Britanic de Informații GCHQ de la Cheltenham electronic, design arhitectural semnat de Gensler, 2004. Sursa: Ministerul de Apărare al Marii Britanii, Wikimedia Commons

Inaugurarea acestei remarcabile clădiri cu arhitectură futuristă în stil *high-tech*, în martie 2004, s-a bucurat de prezența Reginei Elizabeta. Construcția a costat 337 milioane de lire și s-a realizat prin intermediul unui parteneriat public-privat, Inițiativa Financiară Privată (PFI), de către biroul de design arhitectural (american!) *Gensler*. Acoperișul de aluminiu și pereții exteriori au luat forma unei mantii circulare, ce conferă securitate. Sub aceasta, cele patru părți ale clădirii de patru etaje se deschid către o curte interioară comună – a cărei funcție este să ofere utilizatorilor un sentiment de comunitate. Un pasaj acoperit de sticlă în jurul curții face legătura – la o distanță de 5 minute de mers – între toate cele patru părți ale clădirii. Aceasta are un diametru de 200 de metri și o înălțime de 23 de metri. În interior sunt amplasate un restaurant, cafenele, baruri, o sală de gimnastică și o grădiniță.

Spațiul de birouri modular, ușor de compartimentat și comunicarea clară între structurile organizației sunt concepute să promoveze eficiența și operativitatea operațională – și aici e suficient să spunem că înainte de a se muta în acest sediu, GCHQ era împărțit în câteva clădiri risipite prin oraș.

Noile birouri au fost concepute cu respectarea criteriului „verde”, respectiv a principiilor unei arhitecturi sustenabile: acestea consumă cu 40% mai puțină energie decât clădirile normale de birouri, iar cele două tuburi de ascensiune funcționează pe principiile unor coșuri termale, furnizând clădirii ventilație naturală. Camerele beneficiază de lumină naturală și sunt construite din materiale naturale: sticlă, aluminiu, lemn, granit și calcar de la Cotswold (o companie locală) și pot fi ușor reciclate. Clădirea a fost dotată cu cele mai

noi tehnologii IT și de siguranță. Fațadele de sticlă, antireflexie, ranforsate pentru a opri orice explozie, maschează eficient interiorul clădirii, permițând în același timp personalului să vadă ce se întâmplă afară.

Corespondența și toate celelalte bunuri care intră în clădire sunt scanate și inspectate la recepția principală și de acolo sunt transportate către beneficiari prin intermediul unei linii de transport electrice, ce operează în siguranță la subsol. Clădirea beneficiază de peste 100 de rețele de calculatoare distincte și un centru de date de mari dimensiuni. Construcția facilității și relocarea celor 4000 de angajați și a echipamentului computerizat aferent a necesitat unul dintre cele mai mari proiecte logistice realizate vreodată în Europa (Design Build Network Market & Customers Insight).

La finalul acestei treceri în revistă a arhitecturii clădirilor în care își desfășoară activitatea serviciile de securitate și instituțiile de aplicare a legii, trebuie să menționăm noul sediu NATO, de la Bruxelles.

Fig. 11. Noul sediu NATO din Bruxelles, vedere de sus, design semnat de Skidmore, Owings și Merrill 2014. Sursă: Skidmore, Owings and Merrill

Designul său arhitectural a fost semnat de biroul internațional de arhitectură - Skidmore, Owing and Merrill (locat la New York), specializat în arhitectură comercială și corporatistă. Realizările SOM includ, printre altele, cea mai înaltă clădire din lume - Burj Khalifa din Dubai, Ambasada americană din Beijing și faimoasa clădire Altitude One World Center din Manhattan, construită pe locul unde se afla odată complexul WTC distrus în urma atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001.

Sediul NATO conferă imaginea unui stil arhitectural și a unei dimensiuni ce caracterizează în general arhitectura sediilor de mari corporații: în centrul său se va afla o terasă din sticlă, de înălțimea a șapte

etaje. Clădirea are o suprafață de 245 000 metri pătrați și va găzdui 28 de ambasade ale țărilor membre NATO, precum și 4.000 de angajați.

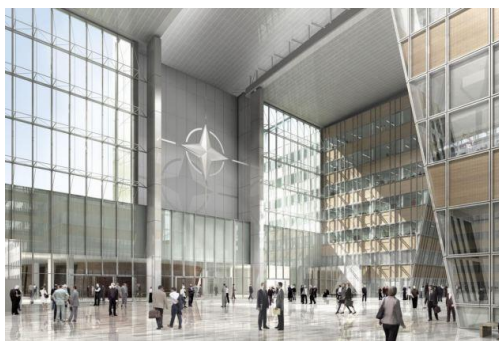

Fig. 12. Noul sediu NATO din Bruxelles, vedere din holul principal, design semnat de Skidmore, Owings și Merrill, 2014. Sursă: Skidmore, Owings and Merrill

Pe site-ul SOM sunt furnizate câteva detalii despre clădire care atestă faptul că aceasta va avea aspectul a șapte degete întrepătrunse de la cele două mâini, intenția designerilor fiind aceea ca proiectul să simbolizeze unitatea și interdependența statelor membre NATO (*New NATO Headquarters*). Costul acestei mega-clădiri este estimat la peste un miliard de euro.

Pus în contextul celor de mai sus, clădirile ocupate de serviciile speciale poloneze se prezintă mai degrabă ca anoste și anonime: Agenția de Securitate Internă (ABW) este amplasată într-o clădire specifică stilului realist-socialist, pe strada Rakowiecka din Varșovia, iar Agenția de Informații Externe (AW) are sediul într-o clădire modernă aflată lângă stadionul Guard. Față de acestea, sediul Oficiului Național de Securitate, ridicat acum câțiva ani pe strada Karowa din Varșovia, se remarcă printr-un stil arhitectural deosebit. Este o clădire nu foarte înaltă, de două etaje, cu formă robustă și bine proporționată și un heliport amplasat pe acoperiș. Această clădire combină stilurile arhitecturale clasic și modernist, cu liniile orizontale de ferestre, într-o interpretare modernistă a stilului clasic și are pereți masivi, îmbrăcați în fațade de piatră gri verzui.

Arhitectura ca instrument de construire a imaginii

În țările democratice se poate observa o tendință caracteristică: în efortul de a câștiga înțelegerea cetățenilor, precum și pentru a obține sumele

necesare din bugetul de stat, serviciile secrete „ies treptat din obscuritate”. Un exemplu în acest sens este constituit de Agenția de Securitate Americană, instituție care a luat ființă în 1952 (în timpul Războiului Rece) și care a fost atât de bine conspirată, încât timp de mulți ani nu s-a știut nimic despre existența ei. Adevărul a ieșit la lumină în anii '90 ai secolului trecut, când, pe o șosea care ducea la sediul NSA, a fost pus un semn de orientare în care apărea numele agenției.

În 2012, pentru a aniversa 60 de ani de la înființarea instituției, o echipă de filmare a primit permisiunea de a intra pe porțile NSA pentru prima dată și, la scurtă vreme, un documentar cu privire la misiunea și istoria Agenției a fost difuzat de către postul de televiziune National Geographic.

A fost de asemenea tipărită o publicație aniversară (NSA, 2012), în care istoria NSA era detaliată și în care apăreau fotografii ale locațiilor sale de-a lungul timpului. Aceste clădiri arătau ca niște parcuri suburbane de clădiri de birouri înconjurate de parcuri. Aparenta deschidere este în acest caz, în mod evident, o strategie de camuflare, iar arhitectura modernă este utilizată pentru a crea o imagine adecvată. Precum multe alte sedii de instituții – clădiri guvernamentale, ale instituțiilor cu caracter public, bănci centrale sau birouri ale unor corporații multinaționale – arhitectura lor modernă și transparentă este menită să sugereze publicului faptul că acestea sunt instituții democratice deschise și transparente, deși nu întotdeauna acesta este adevărul.

Sediile moderne ale serviciilor secrete și ale instituțiilor de aplicare a legii și ordinii se aseamănă mai mult unor clădiri civile comune, laboratoare de cercetare sau campusuri universitare, decât unor sedii de organizații cu caracter secret.

Analiza stilului lor arhitectural poate fi realizată pe mai multe paliere. Din punct de vedere al tipologiei, acestea sunt incluse în categoria celor mai populare și răspândite clădiri administrative, acolo unde activitatea se desfășoară în module identice și, astfel, clădirile acestea devin similare unora altora. Într-o bancă, institut de proiectare, companie de asigurări, sau într-un serviciu de informații – peste tot munca se desfășoară în unități de lucru standardizate, cu caracter omogen, dotate cu calculatoare, și, de aceea, soluțiile arhitecturale, spațiale și funcționale ale acestora sunt similare.

Noile sedii de servicii secrete și instituții de securitate se disting prin dimensiuni. Bugetele de investiții ale acestor mega-proiecte ajung adesea la miliarde de dolari. Acestea sunt concepute de cele mai mari birouri de arhitectură specializate în arhitectură comercială și corporatistă. Aceste

clădiri aparțin celor mai importante elemente de infrastructură critică a statului și, de aceea, sunt atent protejate împotriva atacurilor de orice fel, care le-ar putea afecta activitatea, împotriva penetrărilor, interceptărilor, precum și împotriva unui potențial atac terorist.

Cea mai populară (și eficientă) armă, utilizată azi de teroriști, este „mașina capcană” – de ex. vehicule pline de explozibil (*VBIED – Dispozitive explozive improvizate la bordul unor autovehicule*). Detonarea acestora în apropierea unei clădiri are un efect similar unui bombardament aerian. Cea mai bună formă de protecție împotriva unui atac printr-o „mașină capcană” este asigurarea unui perimetru de securitate – amplasarea unei bariere masive în jurul clădirii, poziționată astfel încât să prevină asaltul în viteză din partea unei mașini. Se presupune că zona de siguranță în jurul unei clădiri trebuie să aibă cel puțin 30 de metri (cu cât mai extinsă, cu atât mai bine), pentru că, așa cum apreciază experții de securitate, distanța înseamnă siguranță.

Bineînțeles, este mai ușor să protejezi locații suburbane, amplasate în spațiu deschis. Acestea pot fi poziționate în centrul mai multor rânduri de garduri și perimetre de securitate, cu pavilioane de observație autonome, care vor asigura controlul vehiculelor, precum și cu drumuri de acces și parări situate la distanță de clădirea principală. Este mai dificil să asiguri securitatea clădirilor centrale, amplasate în mijlocul unor spații dense de dezvoltare urbană și înconjurate de o rețea de străzi publice.

Zonele de protecție din jurul clădirilor centrale sunt construite din ziduri masive și garduri amplasate în imediata proximitate, fațadele sunt ranforsate, numărul ferestrelor este redus și, uneori, parterul este complet închis. Aceste elemente conferă un aspect masiv, de fortificație: clădirile se aseamănă unor cetăți urbane, unor citadele sau chiar unor închisori.

Pentru a evita acest lucru, în designul facilităților de securitate moderne se utilizează din ce în ce mai mult conceptul de „securitate invizibilă”: zidurile sunt masive, grilajele sunt înlocuite de sticlă securizată, zonele de baraj sunt ingenios incorporate în peisajul stradal (cu ajutorul unor mici elemente arhitecturale și al așa numitului *mobilier stradal* – bănci, finisaje, panouri, borne de trafic, stâlpi de iluminat – elemente care, atunci când sunt ranforsate, pot avea rol defensiv).

Mulțumită unor astfel de măsuri, facilitățile de securitate sunt ascunse de privirile necunoscătorilor și chiar și obiecte bine protejate se pot prezenta ca deschise și transparente (Jasiński, 2013, pp. 226-230).

În ceea ce privește tipologia structurilor urbane, sediile serviciilor secrete și instituțiilor de securitate se integrează fie în categoria parcuri suburbane de birouri, fie în cea a așa numitelor *citadele de afaceri*. Arhitectura

lor – în termeni de stil – este destul de diversă, de cele mai multe ori aceasta îmbrăcând un aspect dominant utilitarist, modernist sau neo-modernist, deși în unele cazuri putem discerne și influența realismului socialist, a brutalismului, post-modernismului sau a stilului *high-tech*.

Analizând din perspectivă simbolică arhitectura clădirilor ce găzduiesc sediile serviciilor secrete și ale instituțiilor de aplicare a legii, am putea face referire la faimosul *Panoptikon* – o închisoare de formă cilindrică concepută astfel încât gărzile aflate în turnul central să-și poată exercita constant controlul asupra deținuților, pe toată întinderea aripilor clădirilor, amplasate radial, rămânând în același tip invizibili.

În era informațiilor, contactul vizual nu mai este necesar – el este eficient înlocuit de supravegherea electronică. Filozoful francez Michel Foucault (1998) declara că *Panopticonul* a devenit o metaforă a relațiilor dintre autorități și societate, precum și un simbol al stării de supraveghere ce caracterizează epoca modernă.

Întrebarea la care nu am găsit răspuns este dacă trăsăturile arhitecturale conferite de sticlă și transparență ce caracterizează sediile serviciilor secrete moderne ascund numai un spațiu rutinier, cu calculatoare, unde se desfășoară activități obișnuite sau dacă acestea reprezintă un camuflaj ce maschează birouri conspirate, arhive și baze de date, care sunt pline de secrete din cele mai neimagineate? Arhitectura, pe de altă parte, nu ne oferă răspunsuri la aceste întrebări – acesta rămâne cunoscut numai celor care lucrează în interior.

Referințe bibliografice:

1. Bamford, James (2002). *Body of Secrets: Anatomy of the Ultra-Secret National Security Agency*, disponibil la <https://hayaryakanch.files.wordpress.com/2013/06/body-of-secrets-anatomy-of-the-ultra-secret-national-security-agency-2002.pdf>.
2. DIA, *Defense Intelligence Agency - a Brief Story*, disponibil la www.fas.org/irp/dia/
3. *Europol design presentation* disponibil la <http://www.qwa.nl/projecten/utliliteitsbouw/europol.html>.
4. FBI, *History of the FBI Building*, disponibil la www.fbi.gov/about-us/history/hq.
5. Foucault, M. (1998), *Discipline and Punish. Birth of the Prison*, Warsaw: Aletheia.
6. Headquarters (GCHQ), United Kingdom, *Design Build Network Market & Customers Insight*, disponibil la www.designbuild-network.com/projects/gshq/.

7. Hoover, N. J. (2011), *NSA Building \$896.5 Million Supercomputing Center*, in *Information Week* 12th April 2011, disponibil la [http://www.informationweek.com/architecture/nsa-building-\\$8965-million-supercomputing-center/d/d-id/1097313](http://www.informationweek.com/architecture/nsa-building-$8965-million-supercomputing-center/d/d-id/1097313).
8. Jasinski, A., (2013), *Architecture in times of terrorism. City - public space - the building*, Warsaw: Wolters Kluwer.
9. NATO: New NATO Headquarters, disponibil la http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49287.htm.
10. NSA, (2012), *60 Years of Defending the Nation*, Washington, disponibil la http://www.usasurvival.org/home/docs/NSA_60th_Anniversary.pdf.
11. *Project presentation*: disponibil la <http://www.kleihues.com/index.php?zentrale-d-bundes-nachrichtendienst>.
12. Skidmore, *Owings and Merrill*, disponibil la www.som.com/projects/nato_headquarters
13. SMITHGROUPJJR, *Projects*, disponibil la <http://www.smithgroupjjr.com/projects/defense-intelligence-analysis-center-expansion>